

„Nebegalima leisti bankams viršyti šalies ekonomikos potencialo“

Ar praktikoje įmanoma įdiegti tokią komercinių bankų reguliavimo sistemą, kuri užtikrintų, kad asmeniniai bankininkų interesai – kuo daugiau uždirbti per kuo trumpesnę laiką, nors ir smarkiai rizikuojant – ateityje nesukeltų grėsmės šalių ekonominiams ir finansiniams stabilumui? Ar vis dėlto reikia blaiviai pažvelgti tiesiai į akis ir pripažinti, kad pažaboti bankų neįmanoma ir sistema "premijs už didžiulę riziką – bankininkams, o skolos, kai rizika nepasiteisina – mokesčių mokėtojams" ir toliau gyvuos? To klausime naujojo Lietuvos banko valdybos pirmininko pavaduotojo, savo kritišku žvilgsniu į Lietuvos ekonomiką ir finansus garsėjančio ekonomisto **Raimondo Kuodžio**.

RM: Iš principo visi reguliavimai yra pasmerkti vilktis uodegoje, nes privatus finansų sektorius visada sugalvos, kaip apeiti suvaržymus.

Yra kelios ekonomistų, mokslininkų keliamos dabartinei tvarkai alternatyvios idėjos. Viena jų – radikali: tokių bankų, kokie yra dabar, iš viso nebelieka, jie tampa ribotos paskirties finansų institucijomis, kurios nebegali paskoloms naudoti einamųjų indėlių, o tik ilgalaikius kolektyvinio investavimo vienetus – tokius kaip pensijų ar investicijų fondai. Bankai tiesiog atliktų tų fondų reklamuojuoju vaidmenį ir gautų lėšų už jų platinimą.

Kita radikali alternatyva, šiuo metu svarstoma akademinuose sluoksniuose, būtų apibrėžti teisės aktų nuostatas. Dabar bankams leidžiama viskas, kas neuždrausta, o galima būtų nustatyti, kad jie gali daryti tik tai, kas aiškiai leidžiama.

Bet vargu ar pasaulis net ir dabar ryšis radikaliems pokyčiams, greičiausiai ir toliau bus žaidžiamas ligšiolinis žaidimas – didesni reikalavimai kapitalui, rizikos valdymo modelių pakeitimas. Dar mėginama sugalvoti, kaip sutvarkyti premijų skyrimą bankininkams. Nes dabar vis dar egzistuoja paradoksali sistema: spekuliuodami bankai laimi, bankų klerkai išsimoka didžiules premijas, o kai bankas pralošia – jį gelbėja visuomenė.

Idėjų ir kryptių daug, bet nereikia pamiršti, kad bankų lobistai irgi nesėdi rankas sudėję – metami dideli pinigai, kad būtų neutralizuoti bandymai griežčiau reguliuoti bankus.

Bankų lobistai irgi nesėdi rankas sudėję – metami dideli pinigai, kad būtų neutralizuoti bandymai griežčiau reguliuoti bankus.

VEIDAS: Kokių apčiuopiamų pokyčių Europoje sulauksime netolimoje ateityje?

RM: Griežtinami vadinamieji Bazelio reikalavimai, ES nusiteikimas gerokai padidinti kapitalo pakankamumo reikalavimus labai rimtas, manau, tai bus pasiekta. Tik pasirinktas gana ilgas pereinamasis laikotarpis – iki 2019 m., nes naujus sugriežtinimus įvedus staiga būtų padaryta žala ekonomikai, kuriai atsigausti reikia skolintų pinigų.

Ilgalaikis planas visiškai aiškus: kuo didesnė pačių bankų dalis žaidime. Gal tada jie ims mąstyti kitaip nei iki šiol, kai iš vieno euro kapitalo gaudavo 30 eurų turta. O galiausiai už viską turėjo sumokėti valstybės. Ko vertas vien Airijos pavyzdys – valstybė pati puikiai tvarkėsi savo biudžetą, mažino skolas, bet prisirišė bankų išpareigojimus ir dabar pati stovi prie bankroto slenkščio. Nebegalima leisti bankų sistemai gerokai viršyti šalies ekonomikos potencialo.

VEIDAS: Deja, Lietuva yra vienas tokių pavyzdžių – paskolų portfelio augimas buvo kelis kartus viršijęs BVP augimą. Problemą iš esmės ir sukūrė bankų godumas – jų noras kuo daugiau paskolinti ir susižerti pelno.

RM: Taip, visiškai tiesa. Aš nuo 2004 m. kalbėjau apie didėjančią burbulą ir kaip jį suvaldyti, puikai suvokdamas, kad bankai neturi paskatų rūpintis ilgalaikie Lietuvos trajektorija – jiems rūpi uždirbti iš karto, o tai veda prie atsinaus paskolų dalijimo.

VEIDAS: O ar Lietuvoje yra jėga, kuri pagal savo galias ir kompetenciją galėtų sukontroliuoti bankų sistemą ir padėti ateityje išvengti finansinių krizių?

Problemos sprendimas yra kredito paklausos reguliavimas – svarbu neleisti susidaryti žmonių lūkesčiams, neva jie gali turtingai gyventi perpardavinėdami vieni kitų būstus. Tam turi būti pasitelkta mokesčių politika – įvestas nekilnojamojo turto mokestis, panaikintos lengvatos paskolų gavėjams. Ir tik antras gynybos ešelonas yra pačių bankų priežiūra, nes nesutvarkius žmonių lūkesčių pinigai lengvai gali ateiti iš užsienio šalies.

Pavyzdžiui, Kroatija buvo gerai sutvarkiusi savo bankų sistemą ir neleido paskolų portfeliui nevaldomai augti, bet žmonės pradėjo masiškai skolintis Italijoje. Todėl reikia globalių susitarimų, kad bankai negalėtų tiesiog pakeisti savo dislokacijos ir iš bet kurios kitos vietos vėl dalyti kreditus.

Visos bankų reguliavimo naujovės į Lietuvą ateina iš ES, mūsų vietinis reguliavimas yra nulemtas tarptautinių susitarimų.